

CHỦ NGHĨA NHÂN ĐẠO HỒ CHÍ MINH - NỀN TẢNG XÂY DỰNG MỘT XÃ HỘI TỐT ĐẸP Ở VIỆT NAM

Lê Hoàng^(*)

(*) Tiến sĩ, Viện Triết học, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam.

Email: lehuong220178@gmail.com

Nhận ngày 12 tháng 01 năm 2022. Chấp nhận đăng ngày 20 tháng 2 năm 2022.

Tóm tắt: Chủ nghĩa nhân đạo Hồ Chí Minh bắt nguồn từ tình yêu thương nhân dân lao động cần lao gắn liền với cuộc đấu tranh giải phóng dân tộc giành độc lập, tự do, hạnh phúc cho nhân dân. Chủ nghĩa nhân đạo Hồ Chí Minh không chỉ giải quyết vấn đề độc lập dân tộc ở Việt Nam, mà còn thể hiện nhu cầu khát vọng về độc lập, tự do, hòa bình của nhân loại. Vì vậy, chủ nghĩa nhân đạo Hồ Chí Minh có sức sống bền vững với thời đại. Hiện nay, khi Việt Nam đang đứng trước những khó khăn, thách thức của đại dịch Covid-19, tư tưởng nhân đạo Hồ Chí Minh đã tạo nên sức mạnh thời đại giúp cho toàn dân vượt qua đại dịch. Với những giá trị đó, chủ nghĩa nhân đạo Hồ Chí Minh đã trở thành nền tảng góp phần xây dựng một xã hội tốt đẹp ở Việt Nam. Trên tinh thần đó, bài viết đi sâu phân tích biểu hiện của chủ nghĩa nhân đạo Hồ Chí Minh và việc vận dụng nó trong tình hình hiện nay.

Từ khóa: Chủ nghĩa nhân đạo, Hồ Chí Minh, xã hội tốt đẹp.

1. Biểu hiện của chủ nghĩa nhân đạo Hồ Chí Minh

Chủ nghĩa nhân đạo ở Hồ Chí Minh là tình yêu thương con người, đặc biệt là tầng lớp nhân dân lao động bị áp bức, nghèo khổ. Tình yêu thương đó gắn liền với cuộc đấu tranh cách mạng giải phóng con người, giải phóng dân tộc thoát khỏi ách nô lệ, áp bức, bóc lột, lầm than mang lại tự do, hòa bình, ấm no, hạnh phúc cho nhân dân. Chủ nghĩa nhân đạo của Hồ Chí Minh biểu hiện cụ thể như sau:

Thứ nhất, chủ nghĩa nhân đạo Hồ Chí Minh thể hiện ở *tình yêu thương con người*. Con người cụ thể ở đây là người

dân lao động bị áp bức, bóc lột trong cảnh nô lệ, lầm than. Tình yêu thương con người của Hồ Chí Minh gắn liền với sự đồng cảm sâu sắc, sự thấu hiểu với những đau khổ, bất công của người dân - những con người cụ thể. Theo Hồ Chí Minh: “Chữ người, nghĩa hẹp là gia đình, anh em, họ hàng, bầu bạn. Nghĩa rộng là đồng bào cả nước. Rộng hơn nữa là cả loài người”¹.

Chúng kiến cảnh đồng bào mình, đất nước mình chịu nhiều đau thương, bất công, Hồ Chí Minh nói: “Mỗi người, mỗi

¹ Hồ Chí Minh (2000), *Toàn tập*, t.5, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội, tr.644.

gia đình đều có một nỗi đau khổ riêng và gộp cả những nỗi đau khổ riêng của mỗi người, mỗi gia đình lại thì thành nỗi đau khổ của tôi”². Với tình yêu thương nhân dân sâu sắc, Người đã đau nỗi khổ của đồng bào “Một ngày mà Tổ quốc chưa thống nhất, đồng bào còn chịu khổ là một ngày tôi ăn không ngon, ngủ không yên”³. Ở đây, tình yêu thương dân tộc của Hồ Chí Minh mang một nội dung mới, sâu sắc, toàn diện và triệt để.

Tình yêu thương đó gắn liền với triết lý hành động cải tạo thế giới bằng cách vận dụng chủ nghĩa Mác - Lênin vào hoàn cảnh Việt Nam để thực hiện cuộc cách mạng giải phóng dân tộc, mang lại tự do, ấm no, hạnh phúc cho nhân dân. Đây là bước ngoặt và là điểm cốt lõi của chủ nghĩa nhân đạo Hồ Chí Minh.

Chủ nghĩa nhân đạo của Hồ Chí Minh được chất lọc, phát triển từ tư tưởng nhân đạo của chủ nghĩa Mác - Lênin, đó là sự nghiệp giải phóng giai cấp, gắn liền với giải phóng dân tộc, giải phóng con người. Ở đó có sự thống nhất giữa tư tưởng Hồ Chí Minh với tư tưởng của chủ nghĩa Mác về mục tiêu phát triển của xã hội tương lai là giải phóng con người, hướng vào sự phát triển con người toàn diện, không chỉ “sự phát triển tự do của mỗi người là điều kiện phát triển tự do của tất cả mọi người”⁴, mà sự phát triển tự do của cá nhân chỉ có thể được thực hiện khi xã hội được giải phóng khỏi mọi hình thức áp bức, bóc lột, nô dịch và tha hóa.

Thứ hai, chủ nghĩa nhân đạo ở Hồ Chí Minh được thể hiện ở *tinh thần bác ái*.

Tình yêu thương nhân ái của Hồ Chí Minh còn dành cho những người cùng khổ là nhân dân các nước thuộc địa, những người thuộc mọi màu da trên thế giới, sống trong cảnh nô lệ, bị áp bức bóc lột dưới ách đô hộ thực dân. Tình yêu thương của Hồ Chí Minh đã trở thành tình yêu thương nhân loại không phân biệt màu da, sắc tộc, tôn giáo... Tình yêu thương đó gắn liền với cuộc đấu tranh giai cấp, giải phóng các dân tộc thuộc địa. Người cho rằng: “Trừ bọn Việt gian bán nước, trừ bọn phát xít thực dân, là những ác quỷ mà ta kiên quyết đánh đổ, đối với tất cả những người khác thì ta phải yêu quý, kính trọng, giúp đỡ”⁵... Phải thực hành chữ Bác - Ái.

Xuất phát từ tinh thần bác ái, Hồ Chí Minh chủ trương tìm kiếm khả năng giải quyết các cuộc chiến tranh bằng các giải pháp hòa bình. Trong cuộc kháng chiến chống Pháp, Người đã nhiều lần gửi thư cho Chính phủ, Quốc hội và nhân dân Pháp tìm mọi cách để chấm dứt cuộc chiến tranh phi nghĩa này. Người kêu gọi các tổ chức, lực lượng hòa bình thế giới có hành động thiết thực để sớm kết thúc “cuộc chiến tranh bẩn thỉu” do thực dân Pháp gây ra ở Việt Nam. Đối với Hồ Chí Minh: “*Trước lòng bác ái thì máu Pháp hay máu Việt đều là máu, người Pháp hay người Việt đều là người*. Đối với tù binh,

² Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, t.15, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội, tr.583.

³ <https://dangcongsan.vn: Chủ tịch Hồ Chí Minh tuyên bố với quốc dân sau khi đi Pháp về. 07/10/2019>.

⁴ C.Mác và Ph.Ăngghen (1995), *Toàn tập*, t.4, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội, tr.628.

⁵ Hồ Chí Minh (2011), *Sđđ.*, t.6, tr.130.

bình lính Pháp bị bắt trong chiến tranh, Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn kêu gọi đồng bào và chiến sĩ phải nêu cao tinh thần chính nghĩa, nhân đạo theo truyền thống của cha ông: “*Lấy đại nghĩa để thắng hung tàn, lấy chí nhân để thay cường bạo*”, đối xử khoan hồng đối với họ.

Thứ ba, chủ nghĩa nhân đạo Hồ Chí Minh còn thể hiện ở lòng khoan dung. Khoan dung là sự rộng lượng của người này dành cho người khác. Trong tác phẩm “Đường Cách Mệnh” (1927), mục “*Tư cách của người cách mạng*”, Hồ Chí Minh chỉ ra 23 thái độ đối với người khác, trong đó đặc biệt nhấn mạnh thái độ khoan dung: “*Với từng người thì khoan thứ*”. Khoan dung theo Người tạo nên sự đồng cảm, chia sẻ, khoan dung đi liền với đấu tranh chống lại mọi hành vi lệch lạc, sai trái. Khoan dung là sự thức tỉnh con người và tạo điều kiện để họ hoàn thiện nhân cách. Người cho rằng: “*Năm ngón tay cũng có ngón vắn ngón dài. Nhưng vắn dài đều họp nhau lại ở bàn tay. Trong mấy triệu người cũng có người thế này, thế khác, nhưng thế này thế khác đều dòng dõi của tổ tiên ta. Vậy nên phải khoan hồng đại độ*”⁶. Tình yêu thương con người của Hồ Chí Minh, ở khía cạnh này, đã trao niềm tin cho con người, giúp con người sống lương thiện, trở nên có ích cho gia đình và xã hội.

Chủ nghĩa nhân đạo của Hồ Chí Minh bắt nguồn từ tình yêu thương con người bị áp bức, bóc lột, được nuôi dưỡng từ cội nguồn giá trị nhân văn, nhân đạo của dân tộc, được chắt lọc và phát triển từ tinh hoa

văn hóa Đông - Tây. Tình yêu thương dân tộc trong Hồ Chí Minh đã hòa quyện với tình yêu thương nhân loại bị bóc lột, đọa đầy, áp bức. Nó là dòng chảy xuyên suốt trong cuộc đời của Hồ Chí Minh. Tình yêu thương đó đi liền với khát vọng ham muốn tốt bậc của Hồ Chí Minh “*là làm sao cho nước ta được hoàn toàn tự do, đồng bào ai cũng có cơm ăn, áo mặc, ai cũng được học hành*”⁷. Có thể nói, tình yêu thương con người ở Hồ Chí Minh đã phát triển lên thành chủ nghĩa nhân đạo gắn liền với giá trị độc lập, tự do, hạnh phúc, sự tiến bộ của dân tộc Việt Nam nói riêng và xã hội loài người nói chung. Vì vậy, chủ nghĩa nhân đạo của Hồ Chí Minh mang giá trị nhân văn cao cả; là động lực tạo nên sức mạnh đoàn kết của cộng đồng dân tộc trong sự nghiệp xây dựng và phát triển đất nước thời kỳ hội nhập.

2. Tính chất của chủ nghĩa nhân đạo Hồ Chí Minh

Trong lịch sử nhân loại, từ trước đến nay đã có nhiều học thuyết, tư tưởng về tình yêu thương con người, hòa bình tự do, khát vọng giải phóng con người khỏi áp bức bóc lột. Khác với tình yêu thương đồng loại của những bậc tiền bối trong lịch sử, tình yêu thương con người của Hồ Chí Minh không phải là thứ tình thương ở tầm lòng, hay trong suy nghĩ, mà tình yêu thương đó biến thành hành động cách mạng, trên cơ sở nắm vững phương pháp

⁶ Hồ Chí Minh (1994), *Về đại đoàn kết*, Nxb Chính trị Quốc gia, tr.34, 35.

⁷ Hồ Chí Minh (2000), *Toàn tập*, t.4, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội, tr.161.

luận khoa học duy vật biện chứng. Xuất phát từ lòng yêu thương con người, Hồ Chí Minh đã đi sâu tìm hiểu làm rõ nguồn gốc của nghèo khổ, áp bức, bóc lột, bất công. Người lên án mọi chế độ bất công, chủ nghĩa đế quốc thực dân, chủ nghĩa tư bản bóc lột, nỗ lực tìm ra con đường đúng đắn, khoa học để xóa bỏ chế độ áp bức bóc lột, giải phóng dân tộc, giải phóng con người. Người lên án tầng lớp thống trị tham ô, bóc lột, ức hiếp nhân dân lao động. Tình yêu thương con người của Hồ Chí Minh gắn liền với sự nghiệp cách mạng đấu tranh giành độc lập dân tộc, xóa bỏ áp bức, bóc lột, mang lại độc lập, tự do, hòa bình cho dân tộc. Chính vì vậy, đó là tình yêu thương con người *mang tính khoa học, cách mạng và hiện thực sâu sắc*.

Thứ nhất, tính khoa học, cách mạng trong tư tưởng về tình yêu thương con người của Hồ Chí Minh được thể hiện ở chỗ Người đã biến khát vọng, tư tưởng thành hiện thực cách mạng trên cơ sở nhận thức được các điều kiện và quy luật xã hội đặc thù của một nước thuộc địa nửa phong kiến; nhận thức được bản chất của chủ nghĩa thực dân, các mâu thuẫn trong lòng chủ nghĩa tư bản; nắm bắt xu thế cách mạng trên thế giới để vạch ra con đường đi cho dân tộc Việt Nam đó là độc lập dân tộc gắn liền với chủ nghĩa xã hội. Cuộc đấu tranh giành độc lập dân tộc gắn liền với việc giải phóng giai cấp cần lao là công - nông để xây dựng xã hội xã hội chủ nghĩa.

Thứ hai, tính cách mạng và hiện thực sâu sắc của chủ nghĩa nhân đạo Hồ Chí

Minh thể hiện ở trong sự nghiệp giải phóng con người. Với tính cách con người cá nhân - con người cần phải được giải phóng khỏi mọi sự áp bức, bất công, được tự do hạnh phúc, được phát triển về mọi mặt, làm chủ bản thân mình; làm chủ xã hội. Bằng cách đó, con người thoát khỏi mọi sự tha hóa để có được bản chất người tốt đẹp. Xóa bỏ sự tha hóa, trả lại cho con người phẩm chất, phẩm giá làm người, giải phóng toàn bộ tiềm năng thể chất, trí tuệ, tài năng sáng tạo của con người là bản chất sâu xa trong tư tưởng yêu thương con người của Hồ Chí Minh.

Có thể nói, tư tưởng nhân đạo của Hồ Chí Minh còn mang giá trị nhân văn cao quý. Vì nó thực hiện hai sứ mệnh: Độc lập dân tộc và giải phóng dân tộc, phát triển con người. Tư tưởng nhân đạo của Hồ Chí Minh không chỉ giải quyết vấn đề giành độc lập, tự do cho dân tộc, mà còn giải quyết vấn đề bản chất của con người, đưa con người về đúng vị thế của mình trong xã hội mới. Vì vậy, tư tưởng nhân đạo ở Hồ Chí Minh có tính cách mạng, tính khoa học, tính hiện thực triệt để và mang giá trị nhân văn của mọi thời đại.

3. Phát huy chủ nghĩa nhân đạo của Hồ Chí Minh trong tình hình hiện nay

Trong khi sự thù hận và những mâu thuẫn xung đột xã hội chia rẽ con người, gây ra chiến tranh, sự hủy diệt đau thương cho nhân loại; trong khi đại dịch Covid-19 gây ra sự nghèo đói, sự đau khổ tột cùng cho con người vì mất đi những người thân yêu; thì tình yêu thương con người giúp xoa dịu nỗi đau, giúp con

người vượt qua những khó khăn mắt mắt để sống cuộc đời có ý nghĩa. Tình yêu thương con người sẽ giúp mỗi cá nhân hình thành nhân sinh quan tích cực, đánh thức lòng nhân ái trong cộng đồng, thúc đẩy và lan tỏa những việc làm tốt đẹp lan tỏa trong đời sống. Tình yêu thương con người mang lại cảm giác ấm áp, từ sự chia sẻ vật chất và tinh thần, xoa dịu những nỗi đau của con người. Tình yêu thương con người đánh thức lòng trắc ẩn, kết nối tinh thần ái, thôi thúc con người làm những việc nhân nghĩa.

Tư tưởng nhân đạo của Hồ Chí Minh đã ăn sâu vào đời sống người Việt trở thành truyền thống đạo đức tốt đẹp của dân tộc, tiếp tục được phát huy trong bối cảnh hiện nay, đặc biệt là trong cuộc chiến chống covid. Trong khi đại dịch ngày càng phức tạp, ảnh hưởng sâu đến nền kinh tế, xã hội, đời sống của người dân chông chắt khó khăn, đối diện với sự nguy hiểm của dịch bệnh, xuất phát từ tình yêu thương con người, toàn dân Việt Nam đã đoàn kết, chung tay từng bước vượt qua dịch bệnh thế kỷ.

Thứ nhất, thấm nhuần chủ nghĩa nhân đạo của Hồ Chí Minh, cụ thể là tình yêu thương giữa con người với con người trong cộng đồng dân tộc, hơn hai năm qua, nhiều doanh nghiệp, tổ chức, cá nhân đã hành động với nghĩa cử cao đẹp giúp đỡ người dân, tinh thành vùng dịch, như ủng hộ lương thực thực phẩm, nấu cơm miễn phí, sáng lập ATM gạo, ATM ô xy, siêu thị không đồng,... Không ít cá nhân đã sử dụng mạng lưới công nghệ zalo

connect để giúp đỡ chia sẻ kịp thời những khó khăn của những người mất việc làm, người khuyết tật, người bệnh; người có ít giúp ít, người có nhiều giúp nhiều, xuất phát tình yêu thương đồng loại; giúp đỡ vô tư, không tính toán, không phân biệt người lạ, người quen, tất cả như ruột thịt của mình. Tất cả những hành động nghĩa tình, nhân ái của người Việt được nuôi dưỡng và phát huy từ truyền thống dân tộc, từ tinh thần yêu thương nhân ái của Chủ tịch Hồ Chí Minh. Lòng yêu thương con người của Hồ Chí Minh, tinh thần truyền thống tương thân tương ái “lá lành đùm lá rách” đã ăn sâu vào tiềm thức của mỗi người dân, do đó khi đất nước rơi vào những tình thế khó khăn, gian nguy, tinh thần đó lại được trở dậy mạnh mẽ hơn bao giờ hết.

Tình yêu thương con người trong cộng đồng dân tộc đã giúp mỗi người dân trong vùng dịch vui đi những căng thẳng, lo âu, mang đến cho họ niềm tin yêu vào cuộc sống. Tình yêu thương giữa con người với con người làm tăng thêm tinh thần đoàn kết đồng lòng, giúp người dân vượt qua khó khăn, nguy hiểm.

Trong bối cảnh dịch bệnh Covid-19 bùng phát, xuất phát từ tình yêu thương con người, toàn bộ lực lượng y bác sĩ đã tham gia vào công tác chống dịch, đi vào tâm dịch với tinh thần trách nhiệm cao. Họ đã không quản ngày đêm, hy sinh bản thân, đối diện với nguy hiểm của dịch bệnh, để lại gia đình cha mẹ, con cái để đi vào cuộc chiến chống dịch covid không biết bao giờ mới kết thúc. Sự hy sinh của

lực lượng y bác sĩ trong cuộc chiến chống covid vì trách nhiệm cộng đồng, vì lương tâm nghề nghiệp, vì tình yêu thương con người dành cho nhau.

Có thể nói, bên cạnh sự tàn khốc của dịch bệnh là tình yêu thương của cộng đồng với những hành động thiết thực, đùm bọc, chia sẻ. Đó là những giá trị nhân văn được lan tỏa mạnh mẽ của người Việt trong bối cảnh đối diện với những thách thức, khó khăn, dịch bệnh.

Thứ hai, bên cạnh tình yêu thương, tấm lòng nhân ái của người dân trong đại dịch, là tinh thần nhân đạo và trách nhiệm của Chính phủ đối với nhân dân.

Trong khi tình hình dịch bệnh ở các nước trên thế giới ở những giai đoạn bùng phát căng thẳng, Chính phủ đã chỉ đạo ngay việc hỗ trợ đưa những công dân Việt Nam về nước “để không có người dân nào bỏ lại trong cuộc chiến chống dịch”. Trong khi dịch bệnh tiến triển căng thẳng ở thời điểm bùng phát lần thứ tư, chính phủ đã ban hành quyết sách lấy người dân làm trung tâm, thực hiện chính sách phòng chống covid. Chính phủ đã nỗ lực cùng nhân dân vượt qua những khó khăn, đảm bảo cho người dân có đủ điều kiện vật chất và tinh thần, yên tâm tin tưởng vào các yêu cầu giãn cách xã hội.

Tuy nhiên, trong bối cảnh khó khăn chồng chất của đại dịch, bên cạnh những hành động xuất phát từ tinh thần nhân đạo, nhân văn của dân tộc, có một bộ phận cá nhân đã đi ngược lại với tinh thần dân tộc, bất chấp nỗi thống khổ của đồng bào để

trục lợi bất chính. Cùng với việc phát huy những giá trị nhân đạo, nhân văn của dân tộc, toàn Đảng và toàn dân ta đã liên tiếp đấu tranh lên án những hành động vô nhân đạo đi ngược lại với lợi ích của nhân dân, trái với đạo lý dân tộc. Trên tinh thần nhân đạo của Chủ tịch Hồ Chí Minh, Nhà nước và nhân dân đã vạch trần cái ác của lòng tham, sự vô nhân tính của những cá nhân, tập thể bằng cách đưa ra ánh sáng của pháp luật, nhờ đó đã ngăn chặn kịp thời những hoạt động phi pháp, như nâng giá các loại lương thực, thực phẩm, đồ dùng thiết yếu, nâng giá thuốc chữa bệnh để thu lợi bất chính,...

Có thể nói, xuất phát từ tư tưởng nhân văn của Hồ Chí Minh, đường lối chống dịch của Đảng và Nhà nước ta luôn điều chỉnh kịp thời với tình hình thực tế nhằm bảo đảm lợi ích của người dân đồng thời phục hồi kinh tế, an sinh xã hội trong bối cảnh dịch Covid-19. Điều này cho thấy, tư tưởng nhân đạo của Hồ Chí Minh không chỉ là một dòng chảy trong giai đoạn kháng chiến giành độc lập dân tộc, mà còn có sức sống mạnh mẽ với thời đại. Tư tưởng về tình yêu thương con người của Hồ Chí Minh đã và đang khơi dậy sức mạnh đoàn kết toàn dân, ý chí quật cường của toàn Đảng và toàn dân tộc Việt Nam đồng lòng, chung sức trong cuộc chiến với dịch bệnh Covid-19. Nhờ vậy, chúng ta có cơ sở lý luận và thực tiễn để tin rằng, cùng với chiến dịch phòng chống dịch Covid-19 hiệu quả, Việt Nam sẽ phục hồi và phát triển kinh tế - xã hội bền vững. □